

LONDRA'DA TÜRKLERE AİT DİNİ ORGANİZASYONLAR

Yakup ÇOŞTU*

Özet

Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar

İngiltere'de Türkiye ve Kıbrıs kökenli olmak üzere yadsınamayacak oranda Türk göçmen varlığı bulunmaktadır. Söz konusu bu Türk göçmenler, yaşam biçimlerindeki, deneyimlerindeki, düşüncelerindeki, duygularındaki, ümitlerindeki, beklentilerindeki farklılaşmalar nedeniyle homojen bir yapı arz etmemektedir. Bu yüzden, Türk göçmenlerin farklı etnik, ideolojik, kültürel ve dinsel topluluklar halinde yaşadıkları gözlemlenmektedir. İngiltere'de yaşayan Türk göçmenler, bu ülke kanunlarının kendilerine tanıdığı haklar çerçevesinde bir araya gelerek çeşitli kültürel, sosyal, eğitsel ve dini amaçlı birçok sivil örgütlenmeler tesis etmişlerdir. Bu sivil organizasyonlar vasıtasıyla Türk göçmenler, hem yaşanan ülkeye entegrasyon, hem de grupsal birlikliklerinin korunması ve devam ettirilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmeye çalışmaktadırlar. Bu makalede, Türk göçmenlerin çoğunluğunun (% 75'inin) Londra merkezde yaşamaları nedeniyle, Türklere ait daha çok dini merkezli faaliyet yürüten dokuz organizasyonun, kuruluş serüveni, hizmet alanları ve faaliyetleri ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Londra'da Türkçe Konuşan Toplum, Dini Organizasyonlar, Entegrasyon

Abstract

Turkish Religious Organizations in London

The entity of immigrant populations of Turkish origin and Northern Cyprus descent in the United Kingdom constitutes a significant proportion. This migrant community has a non-homogeneous structure owing to differences in their life styles, experiences, ideas, feelings, hopes, expectations. Therefore, these Turkish immigrants are observed to have lived for a long time in the different ethnic, ideological, cultural, religious communities. The Turkish immigrants living in UK have established a number of non-governmental organizations working in cultural, social, educational and religious fields within the framework the legal rights granted to them by the hosting country. The Turkish immigrants, through these organizations, try to solve their problems coming out during the integration process, and keep their integrity, and ensure the continuity of their community. Taking into account the fact that the most of Turkish immigrants (% 75) are living in Central London, in this article, we will focus on the nine Turkish religious organizations established in London, especially on their establishing processes, service field and main activities.

Keywords: Turkish Speaking Community in London, Religious Organizations, Integration

* Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı, yakupcostu@hitit.edu.tr

1. Giriş

'Avrupalı Türkler' ya da 'Avrupa'da Türk varlığı', günümüz Türkiye'sinde akademik ve kamusal gündemin önemli konu başlıklarından birini oluşturmaktadır. Öyle ki, pek çok sosyolog, antropolog, politik bilimci, eğitimci ve ekonomistin Türklerin Avrupa deneyimi üzerine onlarca çalışma kaleme aldığı bilinmektedir. Her bir çalışma, farklı etnik, ideolojik, kültürel ve dinsel topluluklar halinde yaşayan Avrupalı Türklerin yaşam biçimlerini, deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını, ümitlerini, beklentilerini çeşitli açılardan ele almaktadır. Bu çalışmaların büyük bir kısmının, Kıta Avrupa'sı ülkelerinde (özellikle Almanya, Avusturya, Fransa, Belçika, Hollanda, gibi) yaşayan Türk göçmenler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Şüphesiz ki, bunda Türk nüfus yoğunluğunun önemli bir katkısı bulunmaktadır.

Günümüzde, Kıta Avrupa'sı ülkelerindeki yoğunluk kadar olmasa bile İngiltere'de de yadsınamayacak oranda Türk göçmen varlığı bulunmaktadır. İngiltere'de yaşayan Türkiye ve Kuzey Kıbrıs kökenli göçmenler her ne kadar 'Avrupalı Türkler' kategorisi içerisinde değerlendirilseler de, söz konusu bu topluluğa yönelik akademik ilgide kısmi bir eksikliğin olduğu görülmektedir.¹ Zira 'İngiltere Türk Toplumuna'² dair bilimsel çalışmaların azlığı bu durumu destekler mahiyettedir.

Günümüzde, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde vatandaş, göçmen veya mülteci statülerinde yaşayan Türkler, buldukları ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal hayatında göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir demografik güç haline gelmişlerdir. Türk göçmenler, anavatana geri dönme ihtimalinin büyük oranda ortadan kalkması ve ikinci ve üçüncü kuşak neslin de oluşmasıyla birlikte, yaşadıkları ülkelerde karşılaştıkları çeşitli sorunlara çözüm bulmak ve yaşanan topluma uyum sağlayabilmek için çeşitli alanlarda faaliyet yürüten sivil organizasyonlar etrafında örgütlenme yoluna gitmişlerdir.

İngiltere'de yaşayan Türkiye ve Kıbrıslı kökenli Türk göçmenler de, bu ülke kanunlarının kendilerine tanıdığı haklar çerçevesinde bir araya gelerek

1 Konuyla ilgili araştırmacılar bu hususu açıkça ifade etmektedirler. Bk. İhsan Yılmaz, "Londra'daki Türkiye ve Türk Diasporası", *Bir Başka Açıdan İngiltere*, der.: Sedat Laçiner, ASAM Yayınları, Ankara 2001, s. 137; Tayfun Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar İngiltere'de Türkçe Yaşamak*, Dipnot Yayınları, Ankara 2006, ss. 8-9.

2 İngiltere Türk Toplumundan, İngiltere'ye çeşitli zamanlarda göç etmiş Türkiye kökenli (Türkler ve Kürtler) ile Kıbrıslı Türkler kast edilmektedir.

çeşitli kültürel, sosyal ve dini amaçlı birçok dernek ve vakıf kurmuşlardır. İngiltere'deki topluluğun büyük çoğunluğunun (% 75'i) Londra merkezde bulunması, bu sivil organizasyonların büyük bir kısmının burada teşkilatlanmasını sağlamıştır. Söz konusu sivil organizasyonlar arasında, dini ve milli kimliği korumak, kültürel değerleri ikinci ve üçüncü kuşak nesle aktarmak ve entegrasyon sürecine katkı sağlamak amacıyla tesis edilen dini temelli kuruluşlar yer almaktadır. Bu doğrultuda Londra'da faaliyet yürüttüğü tespit edilen dokuz sivil organizasyon bulunmaktadır.

Bu çalışmada, İngiltere Türk toplumuna yönelik akademik ilgiye katkı sağlamak amacıyla, Londra merkezde Türklere ait daha çok dini merkezli faaliyet yürüten organizasyonların kuruluş serüveni, hizmet alanları ve faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Anılan çalışma, Eylül 2007 – Haziran 2008 tarihleri arasında Londra'da bulunduğumuz sırada, Türk göçmenlere yönelik hizmet sunan bu vakıf/derneklerin yöneticisi veya yönetim kadrosundaki kişilerle gerçekleştirdiğimiz görüşmeler ve konuyla ilgili literatürden elde edilen bilgiler ışığında yapılacaktır.

2. Londra'da 'Türkçe Konuşan Topluluk'

İngiltere'de/Londra'da 'Türkçe konuşan topluluk', değişik zamanlarda farklı amaçlarla bu ülkeye göç ve iltica yoluyla gelen Türkiye kökenli Türkler, Kürtler ve Kıbrıslı Türklerden oluşmaktadır. Topluluk içerisindeki bu üç alt grubun her biri, kendisini bir diğerinden farklı söylem ve pratikle ayırtırken, içinde yaşadıkları toplumun (İngiltere/Londra) geri kalan kesimiyle karşılaştıklarında ise görece daha yoğun ve yakın bir ilişki içerisinde girdikleri görülmektedir. Bu üç grubun aralarındaki söylem farklılıkları bir kenara bırakıldığında, onlar içerisinde yer alan insanların hemen hepsi tarafından birinci dil, yani etkin konuşma dili olarak Türkçe kullanılmaktadır. Ana dili Kürtçe olan Kürtlerin, İngiltere'de uzun zamandır bulunmaları nedeniyle İngilizceye oldukça hakim olan Kıbrıslı Türklerin büyük çoğunluğunun gündelik yaşamda Türkçe konuştuğunu gözlemlenebilmektedir.³ Bu yüzden söz konusu alt gruplardan oluşan topluluk, etnik ve coğrafi hassasiyetleri gözetilerek en doğru biçimde 'Türkçe Konuşan Topluluk'⁴ (Turkish Speaking Community) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu

3 Tayfun Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, s. 21.

4 Bu çalışmanın ileriki bölümlerinde, İngiltere'deki Türkler, Kürtler ve Kıbrıslı Türkleri tanımlamak için 'Türkçe konuşan topluluk' ifadesi kullanılacaktır.

tanımlama akademik söylemde de işlerlik kazanmıştır.⁵

Türkçe konuşan topluluk içerisinde İngiltere'ye gelişleri en eski olan alt-grup Kıbrıslı Türklerdir.⁶ Bunda, Kıbrıs adasının 1914 yılında İngiliz sömürgeliğine geçişiyle, Kıbrıslıların İngiltere topraklarındaki serbest dolaşım hakkı kazanması önemli bir rol oynamıştır. 1920'lerle birlikte Kıbrıs'tan İngiltere'ye hissedilir oranda göç başlamış ve tabii eden yıllarda göç dalgası artarak devam etmiştir. Bugün, İngiltere'de Türkçe konuşan topluluk içerisinde en yoğun nüfusa sahip alt grubu Kıbrıslı Türkler oluşturmaktadır.⁷

Topluluk içerisindeki bir diğer alt grubu oluşturan Türklerin İngiltere'ye göç serüveni ise 1970'lerin başlarına denk gelmektedir. Almanya örneğinin aksine, İngiltere ile Türkiye arasında işçi göçü konusunda özel bir anlaşma olmadığından, anavatandan İngiltere'ye göç sınırlı olmuştur. Bununla birlikte, İngiltere'ye eğitim, ekonomik ve politik nedenlerden dolayı göç eden Türklerin, aile bağları, evlilik veya başka sebeplerle anavatandan göçmen çekmeleri sonucu zamanla sayıları artmıştır. Nitekim bugün, Kuzey Kıbrıslı Türklerin ardından topluluk içerisinde ikinci büyük alt grubu Türkiye'den göç eden Türkler oluşturmaktadır.⁸

Türkiye kökenli Kürtlerin İngiltere'ye göçü ise, 1990'ların başlarında daha çok siyasal iltica kaynaklı olarak başlamıştır. Sonraki yıllarda ise, zincirleme göç dalgasının da etkisiyle birlikte İngiltere'ye göç veya iltica eden Kürtlerin sayısında artış görülmüştür. İngiltere'de, Türkçe konuşan topluluk içerisindeki Kürt nüfusu son sırayı oluşturmaktadır.⁹

20. yüzyılın ilk yarısında Kıbrıslılarla başlayan, 1970'lerden itibaren Türkiye'den göç edenlerle zenginleşen ve karmaşıklaşan, 1990'lardan başlayarak yine Türkiye'den, ama kendilerini etnik temelde Kürt olarak tanımlayan insan-

5 Bk. Aydın Mehmet Ali, *Turkish Speaking Communities and Education –no delight*, Fatal Publication, London 2001; Tözün İssa, *Talking Turkey The Language, Culture and Identity of Turkish Speaking Children in Britain*, Trentham Books, Staffordshire 2005; Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*; Talip Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity and Religion Turkish Muslims in Britain*, Ashgate, Aldershot 1999.

6 Mehmet Ali, *age*, s. 6; Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, s. 31.

7 Sarah Ladbury, "The Turkish Cypriots: Ethnic Relations in London and Cyprus", *Between Two Cultures: Migrants and Minorities in Britain*, edit.: James L. Watson, Blackwell, Oxford 1977, ss. 305-306; Yılmaz, *agm*, s. 142; İssa, *age*, ss. 3-6; Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, ss. 31-35

8 Mehmet Ali, *age*, s. 7 ; İssa, *age*, s. 8; Yılmaz, *agm*, s. 143; Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, ss. 37-39

9 Mehmet Ali, *age*, s. 8 ; İssa, *age*, ss. 8-9; Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, ss. 46-47

ların katılımıyla birlikte günümüz İngiltere'inde yaşayan Türkçe konuşan topluluğun nüfusunun 250-300 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.¹⁰ Topluluğun büyük çoğunluğu (yaklaşık % 75'i) Londra'da yaşamaktadır. Londra'da yaşayan Türkçe konuşan topluluğun yerleşim görüntüsü, diğer göçmen (Hintli, Pakistanlı, Bangladeşli, Çinli, Japon, Rus, Polonyalı, gibi) azınlıklarınkiyle benzerdir. Londra'da her bir azınlık grup çoğunlukla getto halinde yaşamaktadırlar. Bu nedenle Türkçe konuşan topluluğun, Londra'nın kuzey ve kuzey doğu bölgelerinde fark edilir bir yoğunluğa sahip olduğu görülmektedir. Barnet, Dalston, Edmonton, Enfield, Hackney, Haringey, Islington, Newington Green, Palmers Green, Southgate, Stoke Newington, Tottenham, Wood Green gibi bölgelerde topluluğun hem 'nüfus' hem de 'nüfuz' olarak yoğun bir şekilde varlığı hissedilmektedir. Güney Londra'da ise, Elephant Castle, Lewisham, Peckham ve Greenwich bölgelerinde de kısmi bir yoğunluk gözlemlenmektedir.¹¹

Öte yandan, Türkçe konuşan topluluğu oluşturan alt grupların (Türkler, Kürtler ve Kıbrıslı Türkerler) Londra'daki yerleşim görüntülerinde ise, etnik ve kültürel söylemlerine göre görece bir farklılaşma gözlemlenmektedir. Kıbrıslı Türklerin yerleşme örüntüsü, kendileri ile hemen hemen aynı tarihlerde gelen Kıbrıslı Rumlarla ortak bir çizgide seyretmiştir. Kıbrıslı Türklerin, Londra'da Rumlarla aynı bölgelere yerleşmelerinde, aynı ada ve yakın kültürden gelme, yabancı bir memlekette göçmenlik duygusunun getirdiği yalnızlık gibi hususların etkili olduğu söylenebilir.¹² Türklerin yerleşme eğilimi ise, Kıbrıslı Türklerin yoğun olduğu bölgelere olmuştur. Türkiye'den ve Kıbrıs'tan göç eden Türklerin Londra'da bitişik veya kesişik bir yerleşme örüntüsü sergilemelerinde hiç kuşkusuz dil (Türkçe) faktörü önemli bir rol oynamıştır. Kürtlerin yerleşme örüntüsünün ise, Türkiye ve Kıbrıs'tan gelen Türklerinkinden kısmen farklılaştığı ve Kürt göçmenlerin Haringey, Dalston, Stoke Newington bölgelerinde yoğun olarak buldukları görülmektedir. Bunda da, etnik kökene olan vur-

10 Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, s. 46; Talip Küçükcan, "Turks in Britain: Religion and Identity", *Turks in Europe, Culture, Identity, Integration*, edit.: T. Küçükcan, V. Güngör.; Turkevi Research Centre, Amsterdam 2009, s. 87.

11 Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, ss. 64-65; Issa, *age*, ss. 6-8; Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, ss. 67-69.

12 Gönül Gökdemir, *İngiltere'de Yaşayan Kıbrıslı Türkler Üzerine Sosyo-Kültürel Yapı Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2001, s. 23.

gunun etkisinin olduğu söylenebilir.¹³

İngiltere’de bulunan Türk, Kürt ve Kıbrıslı Türk göçmenler, zamanla, zincirleme göç dalgası (aile birleşmeleri, evlilik, vb.), ekonomik kaygılar, ikinci ve üçüncü neslin oluşması, İngiliz vatandaşlığına geçiş, cenazelerinin büyük bir kısmının buldukları bölgelerde kendilerine tahsis edilen mezarlıklara defnedilmesi gibi çeşitli nedenlerden dolayı kalıcı hale gelmişlerdir. Yabancı bir memlekete kalıcı hale gelen ve anavatana geri dönme ümitleri de git gide azalan topluluk, buldukları yerleşim bölgelerinde kendilerine özgü kimlik ve aidiyet dünyaları inşa etme yoluna gitmek zorunda kalmışlardır. Bu doğrultuda topluluğun, çeşitli alanlarda hizmet sunmak üzere tesis ettiği dernek ve vakıflar, aidiyet dünyası kurma yönünde atılan önemli adımlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Tesis edilen bu sivil organizasyonlar, topluluğu oluşturan her bir alt grubun etnik, kültürel, ideolojik ve politik söylemlerine göre farklılaştığı görülmektedir. Topluluğa ait sivil organizasyonların sayısı hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, bu kuruluşların göçmen grupların nüfus oranlarının yoğunlaştığı bölgelerde toplandığı görülmektedir. Bu kuruluşlar arasında, eğitim, kültür, sanat, spor ve din hizmeti gibi çeşitli alanlarda faaliyet yürüten dernek ve vakıflar olduğu gibi, sadece tabela kuruluşu niteliğinde oluşumların varlığı da bilinmektedir. Söz konusu bu kuruluşların, topluluğun nüfusunun yoğunluğu nedeniyle Londra merkezde yoğunlaştığı görülürken, İngiltere’nin diğer büyük şehirleri olan Birmingham, Leicester, Luton, Manchester ve İskoçya’da ise Glasgow ve Edinburg’da dar kapsamlı da olsa bir takım organizasyonlar bulunmaktadır.

Londra’daki Türkçe konuşan topluluğun kimlik ve aidiyet dünyası inşa etme girişimlerinden biri de, dini değerlerin ve kimliğin korunması, genç kuşaklara aktarılması ve yaşatılması gibi kaygılardan hareket edilerek tesis edilen dini organizasyonlardır. Bu kuruluşlar, amaç, hedef kitle, hizmet türü ve hizmet alanı gibi hususlarda diğer sivil örgütlenmelerden farklılaşmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında, Londra merkezde faaliyet yürüttüğü tespit edilen, kurumsallaşmış ya da kurumsallaşma yolunda ilerleyen ve dini merkezli hizmet sunan dokuz dernek/vakfın örgütlenme ve faaliyet düzeylerine ilişkin deskriptif bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

13 Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, ss. 71-72.

3. Dini Organizasyonlar

Topluluğun, dini alanda organize olmaya yönelik ilk teşebbüsü, dini pratikleri ifa etmek üzere satın aldıkları veya kiraladıkları küçük mekanlarda başlamıştır. Zamanla bu mekanların yetersiz kalışı ve topluluğun beklentilerinin artması ve farklılaşması, daha kurumsal ve organize bir örgütlenme biçimine yönelmeyi zorunlu hale getirmiştir. Topluluk, inşa ettirdiği veya satın aldığı mekanları mescit veya camiye dönüştürmek suretiyle hizmet alanlarını genişletmiştir. Söz konusu bu camilerin, ibadetlerin yapıldığı yerler olmalarının yanı sıra, her türlü eğitsel, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü mekanlar haline dönüşmesi, topluluğu buraların merkez alındığı vakıf ve dernekler halinde kurumsallaşmaya itmiştir. Bugün, Londra'da dini merkezli faaliyet yürüten topluluğa ait vakıf veya derneklerin çoğunun, belli bir cami etrafında örgütlendiği görülmektedir. Bu camilerin ise, çoğunlukla Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'taki mevcut dini grup, cemaat ve hareketlere mensup ya da sempatizan göçmenler tarafından tesis edilmesi, söz konusu bu örgütlenmelerin dini, politik ve ideolojik söylem içeriklerinde bir takım farklılaşmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, Londra'da faaliyet yürüten dini organizasyonların (İngiltere Türk Diyanet Vakfı hariç), Türkiye'deki mevcut dini yapıdaki farklılaşmaların lokal söylemlerinin ve parçalanmışlıklarının adeta bir izdüşümü görünümünde olduğu söylenebilir.

Öte yandan, Türkçe konuşan topluluğu oluşturan alt gruplardan Türkler ile Kıbrıslıların, diğer alt grup olan Kürtlerden daha önce İngiltere'ye göç etmeleri nedeniyle, dini organizasyonların büyük çoğunluğu bu iki alt grup tarafından tesis edilmiştir. Kürtler İngiltere'ye göç veya iltica ettiklerinde, onlardan önce ülkeye göç eden Türkler ve Kıbrıslılar diğer alanlarda olduğu gibi dini alanda da bir takım örgütlenmelerle kurumsallaşma sürecini başlatmışlardır. Kürtler, ya hazır olarak buldukları bu dini organizasyonların hizmetlerinden faydalanma yoluna gitmişler, ya da kendi etnik ve kültürel söylemlerine vurgu yapan oluşumlar tesis etmeye çalışmışlardır. Bu anlamda, Türkiye'den göç eden ve kendilerini Alevi olarak tanımlayan bir kesim, Alevi inanç ve öğretilerini yaşatmak, dinsel pratiklerini yerine getirmek üzere 1993 yılında 'Londra Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi' adı altında örgütlenmiştir.

Şimdi, topluluk tarafından tesis edilen ve Londra merkezde faaliyet yürüten dini organizasyonlar, kuruluş tarihleri esas alınmak suretiyle ele alınmaya çalışılacaktır.

3.1. Şeyh Nazım El-Hakkani Dergahı (1972)

Londra'da Türkçe konuşan topluluğa yönelik dini merkezli hizmet sunan ve ilk sayılabilecek organizasyonlardan birisi, Nakşibendi tarikatına mensup Kıbrıslı Şeyh Nazım (Nazım Adil)¹⁴ öncülüğünde, Şeyhe bağlı müritler tarafından tesis edilen 'Şeyh Nazım El-Hakkani Dergahı'¹⁵dir. Şeyh Nazım 1970'lerin başlarından itibaren özellikle Ramazan aylarında her yıl Londra'ya gelerek kendi tasavvufi görüşlerini yaymaya başlamıştır.¹⁶ Şeyh, Londra'da bulunduğu ilk yıllarda Türklere ait evlerde ikamet ederek, buralarda zikir törenleri düzenlemekteydi. Zamanla, Şeyhin de teşvikiyle, göçmen Türkler (özellikle Kıbrıslı Türkler) tarafından satın almak suretiyle bir sinagog (Shacklewell Cami) ve bir kilise (Peckham Camii) camiye dönüştürülmüştür. Şeyh Nazım, camiye dönüştürülen bu mekanlarda tasavvufi öğretilerini yaymaya, zikir törenleri düzenlemeye devam etmiştir. 1992 yılında ise Kuzey Londra'da harap durumda olan bir manastır satın alınarak restore edilmiş ve burası dergah merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır.¹⁷

Dergah merkezi, Şeyhin Londra'da bulunduğu dönemlerde ikamet merkezi olarak kullanılmasının yanı sıra, ibadet, zikir ve müritler için buluşma, sohbet ve konaklama gibi amaçlar doğrultusunda da kullanılmaktadır. Şeyhin Londra'da bulunmadığı dönemlerde ise, vekil olarak bırakılan kişiler tarafından dini aktiviteler (zikir törenleri, namaz kıldırma, çocuklara ve yetişkinlere yönelik Kur'anı Kerim öğretimi, din dersleri, gibi) yürütülmektedir.

Tasavvufi ağırlıklı bir dini yapılanma olan bu organizasyonun hedef kitlesi heterojen bir özellik göstermektedir. Kıbrıslı Türkler ve Türkiye kökenlilerin yanı sıra, İngiliz, Pakistan, Hintli ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden Müslümanlara yönelik faaliyet yürütülmekte ve anılan bu topluluklardan Şeyhe bağlı müritler ve sempatizanlar bulunmaktadır.¹⁸ Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Kıbrıslı Türklerin, Londra'daki Türklere ait diğer dini organizasyonlardan daha çok Şeyh Nazım grubuna yöneldiği görülmektedir. Hiç kuşkusuz bunda, tarihsel ve kültürel geçmiş ile önerilen tasavvuf odaklı dinsel öğreti ve pratiğin

14 Şeyh Nazım Kıbrisi'nin hayatı, tasavvufi görüşleri ve Londra'daki faaliyetleri için bk. Tayfun Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati Şeyh Nazım Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.

15 İletişim adresi: 277 St. Ann's Road, Tottenham, London N15 5RG

16 Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, s. 77; Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 217.

17 Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, ss. 80-81.

18 Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 218; Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, ss. 85-87.

önemli bir payının bulunduğu ifade edilebilir.

Son yıllarda Şeyh Nazım'ın yaşının ilerlemesi ve sağlık nedenlerinden dolayı Londra'ya gelişindeki azalma nedeniyle Dergah'ın faaliyetlerinde azalma olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim Dergah merkezinde ve dışında Şeyhe bağlı müritlerle yaptığımız çeşitli görüşmelerde, bu husus açıkça ifade edilmiştir. Şeyhin yokluğu ve yerine bırakılan vekilin Şeyhin pozisyonunu dolduramaması, Dergah'ın 1980 ve 1990'lı yıllardaki faaliyetlerinin 2000'li yılların başlarından itibaren aksamaya başlamasına ve son birkaç yıl içinde de ciddi oranda azalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, Dergah merkezinde zaman zaman Kutusal gün ve gecelerde tasavvufi törenlerin icra edildiği, cemaatin toplandığı zamanlarda da günlük namaz ibadetinin ve Cuma namazlarının yerine getirilmeye çalışıldığına da şahit olunabilmektedir.

Şeyh Nazım'ın kişiliği, karizması ve öğretileri, Londra'da Türkçe konuşan topluluğun dini kimliğinin oluşturulmasında, topluluk içerisinde geleneksel ve kültürel değerlerin yaşatılmasında önemli bir rol oynamıştır.¹⁹ Çünkü, topluluk içerisinde dini temelli ilk faaliyetlere yönelik ciddi adımların Şeyh Nazım'ın öncülüğünde ya da onun teşvikiyle yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar, tasavvufi ağırlıklı bir dini yoruma sahip olsa da bu grubun faaliyetleri, göçün ilk yıllarında dini ve kimlik aidiyeti arayışında olan Türkler için bir sığınak oluşturduğu söylenebilir.

3.2. Londra İslâm Türk Cemiyeti (1976)

Londra'da Türkçe konuşan topluluğa ait 'Londra İslâm Türk Cemiyeti'²⁰ (London Islamic Turkish Association)'nin tarihsel geçmişi 1970'lerin ortalarına kadar gitmektedir.²¹ 1976 yılında Şeyh Nazım Kıbrisi ve Kıbrıslı iş adamı merhum Ramazan Güney'in öncülüğünde Kuzey Londra'da (16 Green Lanes), cemiyetin şu anki merkezi satın alınmıştır. Şeyh Nazım Kıbrisi Londra'da bulunduğu dönemlerde, zaman zaman burada ikamet etmekte ve tasavvufi dinsel pratiklerini satın alınan bu mekanda icra etmekteydi. Bu durum 1980'lerin başına kadar bu şekilde devam etmiştir.²² Kıbrıslı Türkler tarafından satın alınan

19 Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 219.

20 İletişim adresi: 16 Green Lanes, Newington Green, London N16 9ND, Tel: 020 7254 3232, www.turkocagi.co.uk

21 Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 228.

22 Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, s. 79.

daha büyük mekanlarda (Shacklewell Cami, Peckham Camii) Şeyh Nazım faaliyetlerine devam etmesi, cemiyet yönetiminde Kıbrıslı Türklerin etkinliğinin azalmasına neden olmuştur.

'Londra İslâm Türk Cemiyeti'nin, kuruluşundan 1990'lara kadar herhangi siyasi-ideolojik bir bağı bulunmamaktaydı. Cemiyete bağlı küçük bir mescitte (Muradiye mescidi), dinsel pratikler ifa edilmekte, göçmen topluluğa dini ve kültürel bilgiler aktarılmaya çalışılmaktaydı. 1990'lı yıllardan itibaren cemiyet üyelerinde ve yönetiminde, siyasi-ideolojik kimliğini *ülkücü* olarak ifade eden ve Türkiye'deki milliyetçi çizgiyle yakın ilişkide bulunan kişilerin ağırlık kazanmasıyla, cemiyetin sosyo-politik söylemi değişmiştir. Bu zihniyet değişiminde, 1993 yılında yapılan yönetim kurulu toplantısında, ülkücülerin cemiyet yönetiminde söz sahibi olması önemli bir rol oynamıştır. 1993 yılından itibaren cemiyetin sosyo-politik söyleminde, Türk ve İslami değerlerin sentezini içeren *milliyetçi/ülkücü* bir zihniyet hakim olmaya başlamıştır. 'Londra İslâm Türk Cemiyeti'nin misyonundaki değişimin ardından cemiyet, Türkiye'deki milliyetçi ideolojiyle bağlantılı olarak Almanya'da faaliyet yürüten ve üst çatı kuruluşu olan 'Türk Federasyonu'nun üyesi olmuştur. Bu gelişmeler nedeniyle de, cemiyet üyelerinden bazıları ayrılarak Türklere ait diğer dini organizasyonlara yönelmişlerdir.²³

Cemiyete bağlı Muradiye mescidine, İngiltere Türk Diyanet Vakfı tarafından 2009 yılı içerisinde geçici bir din görevlisi tahsis edilmiş, ayrıca resmi din görevlisi tahsisi için girişimlerde bulunulmuştur. Bugün, Muradiye mescidinde dini pratikler yanında, gençlere yönelik din dersleri verilmektedir. Cemiyet merkezinde, çocuklara yönelik Türkçe dersleri, yetişkinlere yönelik çeşitli kurslar (İngilizce, vb.) düzenlenmektedir. Bunun yanında cemiyet merkezinde, milliyetçi ideolojiyi tanıtma ve yayma amaçlı seminer, toplantı gibi çeşitli aktiviteler de yürütülmektedir.²⁴

'Londra İslâm Türk Cemiyeti', dini-politik bir misyonla faaliyet yürüten bir organizasyondur. Türkiye bağlantılı siyasi-ideolojik bir bağlam içerisinde göçmen topluluğun dini ve milli hassasiyetlerini koruma ve devam ettirme amacıyla faaliyet yürüten bu cemiyet, Londra'daki Türkçe konuşan topluluğa ait dini organizasyonlar arasında kendine özgü dini, siyasi ve ideolojik duru-

23 Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 229.

24 Anılan bilgiler, 15.05.2008 tarihinde cemiyet başkanı Sıddık Koçak ile gerçekleştirdiğimiz görüşmeye dayanmaktadır.

şuyla farklı bir yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3. Birleşik Krallık Türk İslâm Vakfı (1978)

Londra'da Türklere ait en eski dini organizasyonlardan bir diğeri, Kıbrıs kökenli iş adamı Ramazan Güney tarafından 1977'de, Türkçe konuşan topluluğun yoğun olarak yaşadığı kuzey Londra'daki Hackney bölgesinde Yahudilerin ibadet yeri olan bir sinagog'un satın alınarak, camiye (Shacklewell Cami) dönüştürülmesi suretiyle, bu cami merkezli kurulan Birleşik Krallık Türk İslâm Vakfı²⁵ (The UK Turkish Islamic Trust)'dır. Şeyh Nazım'a yakınlığıyla bilinen Güney'in öncülüğünde oluşturulan bu cami, Londra'daki Türklere ait ilk cami unvanı taşımakta ve Türkçe konuşan topluluk arasında 'Kıbrıslıların Camisi' olarak bilinmektedir.²⁶

Shacklewell Cami olarak bilinen ve 2008 Kasım ayı içerisinde ismi Ramazan-ı Şerif Cami olarak değiştirilen bu mekanda, dini patikler yanında, çoğunlukla hafta sonları çocuklara ve yetişkinlere yönelik Kur'ân-ı Kerim öğretimi, din dersleri verilmektedir. Vakfın cami hizmeti yanında diğer faaliyet alanı cenaze hizmetleridir. Vakıf başkanının (Ramazan Güney), Londra'nın güneyindeki Brookwood mezarlığına sahip olması nedeniyle cenaze hizmetleri aktif bir şekilde yürütülmektedir.²⁷

Cami cemaatinin genel durumuna bakıldığında, ağırlıklı olarak Kıbrıslı Türklerin rağbet ettiğini, Türklerin ise, camiye on dakikalık yürüyüş mesafedeki 'İngiltere Türk İslâm Cemiyeti'ne bağlı Aziziye Camini tercih ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte, cami çevresinde ikamet eden diğer Müslüman topluluklara mensup kişilerinde zaman zaman camiye geldiklerine şahit olunmaktadır. Cami cemaatiyle yaptığımız görüşmelerde, caminin din hizmetlerini 1980 ve 1990'lı yıllarda Şeyh Nazım Kıbrısî'ye bağlı müritler tarafından ifa edildiği, son yıllarda ise Şeyh Nazım'ın etkinliğinin azalması ve bir takım görüş ayrılıkları nedeniyle, zaman zaman vakfın uygun gördüğü kişiler ya da İngiltere Türk İslâm Kültür Merkezi Vakfı (Süleymancı Grup) tarafından görevlendirilen din görevlileri tarafından yerine getirildiği ifade edilmiştir.

25 İletişim Adresi: 915 Shacklewell, London E8 2DA.

26 Bk. Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, s. 89, 276.

27 Anılan bilgiler, 29.01.2008 tarihinde Vakfın şuan ki başkanı Gönül Güney, cenaze hizmetlerini yürüten Ekin Güney'le gerçekleştirdiğimiz mülakattan elde edilmiştir.

İşadamı Ramazan Güney'in vefatından sonra vakıf başkanlığını Güney'in kızı Avukat Gönül Güney, Vakfın cenaze hizmetlerini oğlu Ekin Güney yürütmektedir. Aile bireylerinin vakfın yönetim ve hizmetlerinde aktif bir rol alması nedeniyle, Türkçe konuşan topluluğun önemli bir kısmı tarafından 'Birleşik Krallık Türk İslâm Vakfı'nın aile vakfına dönüştüğü iddia edilmektedir. Vakıf yöneticileriyle yaptığımız görüşmelerde ise bu iddia şiddetle reddedilmiş, Vakfın Londra'da yaşayan tüm Türkçe konuşan topluluğun hizmetinde olan kamusal bir vakıf olduğu belirtilmiştir.

Ramazan-ı Şerif cami (Shacklewell Cami)'nin Londra'daki ilk Türk camilerinden biri olması, topluluğun dinsel alanda organize olmaya yönelik ilk adımlarından biri olarak değerlendirilebilir. Göçmenlerin, dini pratiklerini yerine getirdikleri bu mekan, yabancı bir memlekette dini ve milli kimliğin korunması ve yaşatılmasına yönelik gayretlerin kurumsallaşma yolundaki çabaların bir sonucu niteliğini taşımaktadır.

3.4. İngiltere Türk İslâm Cemiyeti (1979)

Bugün kuzey-doğu Londra'da hem dinsel hem de sosyo-kültürel alanlarda faaliyet yürüten Aziziye caminin kurucuları tarafından 1979 yılında tesis edilen 'İngiltere Türk İslâm Cemiyeti'²⁸ (United Kingdom Turkish Islamic Association), Türkçe konuşan topluluğun dinsel alandaki kurumsallaşma adımlarından bir diğeridir. Türkçe konuşan topluluğu oluşturan alt gruplardan göçmen Türklerin girişimleriyle, Stoke Newington High Road'daki eski bir sinema binası satın alınarak (1983) camiye (Aziziye cami) dönüştürülmüştür. Aziziye caminin teşekkülüyle birlikte, cemiyet dinsel alandaki faaliyetlerine aktif bir biçimde başlamış, zaman içerisinde de hizmet alanlarını (eğitim, kültür, vb.) çeşitlendirmiştir. Bu doğrultuda, cami çevresinde çeşitli hizmet alanları tesis edilmiş (küçük bir okul, çok amaçlı toplantı salonu, restoran, market, vb.) ve burarlarda göçmen topluluklara hizmet sunulmaya başlanmıştır.

'İngiltere Türk İslâm Cemiyetinin' mütevelli heyeti başkanının (Fahri Baltan) ve mütevelli heyet üyelerinden bazılarının İstanbul Fatih'te 'İsmail Ağa Cemaati'²⁹ olarak bilinen Nakşibendî çevresinin şeyhi Mahmut Hoca

28 İletişim adresi: 117-119 Stoke Newington Road, London N16 8BU, Tel: 44 20 7254 00 46. www.aziziye.co.uk

29 İsmail Ağa Cemaati, İstanbul'un Fatih ilçesi Çarşamba semti merkezli faaliyet yürüten Nakşibendî tarikatına mensup bir oluşumdur. Ayrıntılı bilgi için bk. Ruşen Çakır, *Ayet ve Slogan*

(Ustaosmanoğlu) ile yakın bir bağı olduğu bilinmektedir.³⁰ Öyle ki, cemiyetin mütevelli heyeti başkanıyla gerçekleştirdiğimiz mülakatta, kendisinin Mahmut Hocanın *Halifesi* olduğunu ve kendisine bağlı küçük bir grubun bulunduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, 'İngiltere Türk İslâm Cemiyetinin' resmiyette her hangi bir dini grup veya cemaatle bağlantılı olmadığını, cemiyetin Londra'da yaşayan tüm göçmen Türklerin ve diğer Müslüman toplulukların hizmetinde olan bir organizasyon olduğunu belirtmiştir. Atay'ında ifade ettiği gibi,³¹ Aziziye cami yöneticilerinin Mahmut Hoca ile olan bağlantısı, bu çevrenin diğer Müslüman-Türk cemaatler ve tarikatlarla işbirliğini engellememektedir. Örneğin, Kaplıncılar, Milli Görüşçüler, Süleymanlılar, Nurcular, Adıyaman Menzil çevresi, Esat Coşan çevresi ve Pakistan menşeli Tebliğ cemaati vb. dini grup ve cemaatler, Aziziye cemaati içerisinde temsilcileri veya Aziziye ile diyalog içinde olan topluluklardır. Bu nedenle, Aziziye cami ve çevresi, Türkiye'deki çeşitli İslami cemaat ya da siyasal-ideolojik oluşumların bir karışımı, başka bir ifadeyle, Türkiye'deki dinsel hareketliliğin farklı söylemlerinin ya da renklerinin Londra'daki bir izdüşümü görünümü taşımaktadır.

Öte yandan, Aziziye camiinde Diyanet İşleri Başkanlığının görevlendirdiği resmi bir din görevlisi bulunmaktadır. Cami içi ve cami dışı din hizmetlerini yürütmekle görevli olan bu din görevlisi, hem İngiltere Türk İslâm Cemiyeti mütevelli heyet üyesi, hem de İngiltere Türk Diyanet Vakfı yönetim kurulu üyesidir. Söz konusu din görevlisinin her iki dini organizasyondaki aktif görevi nedeniyle, bir taraftan Aziziye çevresinin Diyanet'le bağlantısının sağlamasında, diğer taraftan da Diyanetin resmi din hizmeti politikasının Aziziye çevresine işlerlik kazanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Cami cemaatinin sosyodini farklılığı yanında, din görevlisinin üstlendiği bu misyon nedeniyle, Aziziye cami ve çevresinin, Türkiye bağlantılı özel bir dini grup veya cemaatin egemenliğindeki bir yapılanmadan daha ziyade bağımsız bir organizasyon olarak görüldüğü ifade edilebilir.

İngiltere Türk İslâm Cemiyeti, Aziziye cami ve çevresinde dinsel, eğitsel, kültürel faaliyetler olmak üzere çeşitli alanlarda hem Türk toplumuna hem de diğer Müslüman topluluklara hizmet sunmaya çalışmaktadır. Din hizmetleri bağlamında, camii içi (namaz ibadeti, hatim, mevlit programları, çocuklara ve

Türkiye'de İslami Oluşumlar, Metis Yayınları, İstanbul 2002, ss. 64-68.

30 Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, s. 277; Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 205.

31 Atay, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati*, s. 279.

yetişkinlere yönelik din dersleri, Kur'ân-ı Kerim öğretimi, vb.) ve cami dışı (dini konularda rehberlik, Hac, Umre organizasyonu, cenaze hizmeti, Kurban hizmeti, Namaz vakitleri takvimi hazırlama ve dağıtımını, dini nikah merasimleri v.b.) hizmetler sunulmaktadır. Eğitsel alanda, çocuklara yönelik hafta içi destek okulu (Supplementary School), hafta sonu din eğitimi ağırlıklı okul, gençlere yönelik çeşitli konularda bilgilendirici toplantılar, bayanlara yönelik, İngilizce ve bilgisayar kursları, ailece eğitim (anne ve çocuk birlikte eğitim) faaliyeti yürütülmektedir. Kültürel alanda ise, hukuki alanlarda danışmanlık programı (haftada bir gün), futbol takımı (Londra Türk ligi -2. lig- Aziz Gençlik), yetişkinlere yönelik ney kursu, iş bulma ve kariyer programları, yazılı yayın dağıtımını (Aziziye Bülteni), kermes ve toplantılar gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir.³² Dini ve milli değerlerin yaşatılması ve canlandırılması misyonuyla hizmet sunmaya çalışan İngiltere Türk İslâm Cemiyeti göçmen topluluğunun kimlik ve aidiyet kurma yönündeki somut adımlarından biri olarak değerlendirilebilir.

3.5. İngiltere Türk İslâm Kültür Merkezi Vakfı (1983)

Londra'da Türkçe konuşan topluluğa ait dini organizasyonlar arasında kurumsal açıdan en gelişmiş olanlarından biri, 'İngiltere Türk-İslâm Kültür Merkezi Vakfı'³³ (UK Turkish – Islamic Cultural Centre Trust)'dır. Bu vakıf, Türkiye'de faaliyet yürüten ve 'Süleymancı Grup'³⁴ olarak tanımlanan dini cemaatle bağlantılı bir organizasyondur.

Süleymancı grubun Londra'daki kurumsallaşma girişimleri, 1980'li yılların ortalarına denk gelmektedir. 1983 yılında 'İngiltere Türk-İslâm Kültür Merkezi Vakfı' adı altında organize olmaya başlayan grup, 1992 yılında Londra'daki ilk camilerini (Valide Sultan) tesis etmişlerdir.³⁵ Daha sonraki yıllarda, Greenwich Cami, Wood-Green Fatih Cami, Süleymaniye Cami (bu cami Londra'daki Türklere ait tek minareli camidir)'lerini açmışlardır. Gruba bağlı Londra dışında, Manchester'de Selimiye cami, Leicester'de Hamidiye Cami, Stoke-on-Trend'de

32 Anılan bilgiler, 25.01.2008 tarihinde 'İngiltere Türk İslâm Cemiyeti' mütevelli heyeti başkanı Fahri Baltan, mütevelli heyeti üyesi ve Supplementary School müdürü M. Yaşar Kayaoğlu ile gerçekleştirdiğimiz mülakatlardan elde edilmiştir.

33 İletişim adresi: 212 – 216 Kingsland Road, London E2 8AX, Tel : 44 20 7684 9900 Fax: 020 7684 9990, www.suleymaniye.org

34 Süleyman Hilmi Tunahan taraftarları olarak bilinen bu grupla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Çakır, *age*, ss.133-146.

35 Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 212-213.

Osmaniye camileri bulunmaktadır.³⁶

Süleymancı grubun, Londra ve Londra dışında kendilerine bağlı camiler merkez olmak üzere çeşitli alanlarda faaliyet yürüttükleri görülmektedir. Buna göre, din hizmetleri bağlamında İngiltere Türk-İslâm Kültür Merkezi Vakfı'na bağlı camilerde dini aktiviteler (namaz, mevlit, hatim, bayramlaşma vb.) yerine getirilmekte, genç ve yetişkinlere yönelik Kur'anı Kerim öğretimi, dini içerikli dersler düzenlenmekte, kurban, cenaze hizmetleri, hac ve umre organizasyonu yapılmaktadır. Ayrıca, vakıf tarafından namaz vakitleri takvimi hazırlanması ve dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Eğitsel alanda ise, çocuklara yönelik hafta içi destek okulu (Supplementary School), hafta sonu din dersi ağırlıklı okul faaliyetleri yürütülmektedir. Kültürel faaliyetler olarak ise, vakfa bağlı camilerin müştemilatında göçmen topluluğa yönelik çeşitli konularda bilgilendirici seminer, toplantı ve kermesler düzenlenmekte, düğün merasimleri tertip edilmektedir.³⁷

İzlenimlerimize göre, İngiltere'de Türkçe konuşan topluluğa yönelik din hizmetlerinin büyük bir kısmının 'İngiltere Türk-İslâm Kültür Merkezi Vakfı' tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Vakfın kurumsallaşmasını tamamlamış olması ve din hizmeti sunacağı fiziksel mekanların (camilerin) sayısının çok ve yeterli oluşu bu durumun bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Burada şu hususa da işaret etmek gerekir ki, bu gruba bağlı camilerin cemaat profilinin çoğunluğunu, grubun dini söylemini benimsemiş kişilerin oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte, grupla herhangi bir zihniyet bağlantısı olmayan, fakat grubun yürüttüğü faaliyetlerdeki çeşitlilik, ikamet edilen bölgelerde başka organizasyonların olmayışı gibi bir takım nedenlerden dolayı vakfın hizmetlerinden istifade eden kimselerde bulunmaktadır. Ayrıca, diğer Müslüman topluluklara mensup kişilerin de Süleymancı grubun faaliyetlerine iştirak ettikleri, cami hizmetlerinden faydalandıkları gözlemlenmektedir.

İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu'nun bir üyesi olan İngiltere Türk-İslâm Kültür Merkezi Vakfı, İngiltere'de Türkçe konuşan topluluğa dinsel, eğitimsel ve kültürel alanlarda aktif bir şekilde hizmet sunan kurumsal organizasyonlardan biridir.

36 Bk. www.suleymaniye.org/branches.htm (Erişim tarihi: 19.11.2009)

37 Anılan bilgiler, 25.01.2008 tarihinde, Vakfın din hizmetleri faaliyetlerini koordine eden Burhan Aygün ile gerçekleştirdiğimiz mülakata dayanmaktadır.

3.6. İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi (1993)

Londra’da kendilerini alevi olarak tanımlayan göçmenlerin geçmişi 1990’ların başlarına kadar geri götürülebilir. 1990’lı yılların başlarından itibaren Türkiye’den iltica ederek İngiltere’ye mülteci statüsünde göç eden Kürtlerin büyük bir kısmının alevi kökenli oluşu, Londra’daki alevi nüfusunun önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Sayıları hakkında kesin bir bilgi bulunmayan alevi nüfus içerisinde Türk kökenliler de bulunmaktadır.³⁸ Türkçe konuşan topluluk içerisindeki alevi göçmenler, 1993 yılında Hackney bölgesinde, alevi düşüncesini, pratiklerini (cem, semah, vb.) yaşatmak, korumak, ikinci ve üçüncü nesle aktarmak için dini, eğitsel ve kültürel faaliyetler yürütmek amacıyla ‘İngiltere Alevi Merkezi ve Cemevi’³⁹ (England Alevi Cultural Centre and Cemevi)’ni tesis etmişlerdir. Kuruluş tüzüğünde, “inanç ve kültürel mirasımızın korunması için gereken hizmetleri sunmak ve bu hizmeti veren diğer kuruluşları desteklemek; dini hizmetlerin gereği olan ihtiyaçları sağlamak”⁴⁰ olarak belirtilen bu organizasyon, Londra’da yaşayan alevi kökenli göçmenlerin kendi anlam dünyalarını inşa etmeye çalıştıkları bir merkez olarak işlev görmektedir.

Alevi Kültür Merkezinde, inanç hizmetleri bağlamında, Aleviliğe özgü dini pratikler (Abdal Musa Cemi, Nevruz Cemi, Görgü Cemi, Hızır Cemi, Aşure Günü, Kırk Yemekleri, Muharrem Orucu Açma, vb.) yerine getirilmekte, bayram, kurban ve cenaze hizmetleri gibi faaliyetler yürütülmektedir. İnanç hizmetleri yanında merkezde, eğitsel ve kültürel faaliyetler de yürütülmektedir. Bu anlamda, Alevi inanç, kültür ve öğretisinin yeterince tanınması, bilinmesi için eğitsel çalışmalar yapılmakta; gençlere ve yetişkinlere yönelik çeşitli kurslar (semah, bağlama, İngilizce, bilgisayar, vb.), aktiviteler (folklor, tiyatro faaliyetleri, vb.) düzenlenmekte; farklı alanlarda danışmanlık hizmetleri (hukuki, ekonomik, vb.) yürütülmektedir.⁴¹

Kısaca Alevi Kültür Merkezi’nin, Alevilerin öz kültürleri ve kimliklerinin korunması ve yaşatılması, yaşanan ülkeye uyumun sağlanması hususlarında önemli faaliyetler yürüten bir sivil toplum kuruluşudur.

38 Atay, *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar*, s. 47.

39 İletişim Bilgileri: 89 Ridley Road, London E8 2NH, Tel: 44 20 7241 6285, Fax: 44 20 7241 3147, www.iakmc.org.uk

40 Bk. www.iakmc.org.uk/anasayfa/hakkmzda (Erişim tarihi: 17.11.2009)

41 Anılan bilgiler, 17.01.2008 tarihinde ‘İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi’ne yaptığımız ziyarette gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir.

3.7. İngiltere İslâm Toplumu Milli Görüş (1994)

Londra'da dini-politik bir misyonla faaliyet yürüten bir diğer organizasyon 'İngiltere İslâm Toplumu Milli Görüş'⁴² (Islamic Community Milli Görüş U.K.) vakfıdır. 1994 yılında tesis edilen bu organizasyon, Almanya merkezli faaliyet yürüten 'Avrupa İslâm Toplumu Milli Görüş'le bağlantılı bir kuruluştur.

İlk olarak 1972'de Almanya'da örgütlenmeye başlayan Milli Görüş organizasyonlarının siyasi-ideolojik söylemi, Türkiye'deki siyasal yapılanmayla paralel bir yapı arz etmektedir.⁴³ Avrupa'daki Milli Görüş organizasyonları, Türkiye'de kendine özgü İslami bir kimliği önceleyen dini-politik söylemin izdüşümü görünümündedirler. Londra'da faaliyet yürüten Milli Görüş organizasyonunun misyonu, Avrupa'daki ve Türkiye'deki dini ve siyasi söylemlerle benzer bir içeriği sahiptir.⁴⁴

Bu organizasyon, Kuzey Londra'da kiralanmış küçük bir mekanda hizmet sunmaya çalışmaktadır. Hizmet binasında küçük bir mescit bulunmaktadır. Burada, gündelik dini pratikler (cuma namazı hariç) ifa edilmekte, gençlere yönelik din dersleri verilmektedir. Ayrıca din hizmeti bağlamında, Avrupa Milli Görüş Toplumu aracılığıyla kurban hizmeti, hac ve umre organizasyonu yapılmaktadır. Bunun yanı sıra, Kutlu Doğum, Bayramlaşma, Hatim ve Mevlit merasimleri düzenlenmekte, Namaz Vakitleri Takvimi hazırlanması ve dağıtımını gerçekleştirilmektedir. Eğitim ve kültür hizmeti bağlamında ise, göçmen topluluğu bilgilendirmeye yönelik çeşitli konularda seminerler, toplantılar düzenlenmekte, bir takım sosyal aktiviteler (geziler, sportif faaliyetler, vb.) yapılmaktadır.⁴⁵

Öte yandan, Güney İngiltere'de (Brighton) 'İngiltere İslâm Toplumu Milli Görüş' organizasyonuna bağlı bir şube bulunmaktadır. Londra ve Brighton'daki merkezlerde, İngilizce dil eğitimi, lisans ve lisansüstü eğitim almak isteyenlere yönelik burs ve destek sağlanmakta ve eğitim danışmanlığı yapılmaktadır.⁴⁶

42 İletişim Adresi: 272 Highbury New Park, London, N5 2LH, Tel: 44 207 359 04 94, www.milligorus.co.uk

43 Erkan Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği Din ve entegrasyon*, Araştırma Yay., Ankara 2005, ss. 142-146.

44 Bk. Küçükcan, *Politics of Ethnicity, Identity*, s. 234-236.

45 Anılan bilgiler, 28.01.2008 tarihinde İngiltere İslâm Toplumu Milli Görüş vakfı başkanı Veli Günay ile gerçekleştirdiğimiz mülakata dayanmaktadır.

46 Bk. www.milligorus.co.uk (Erişim tarihi: 19.11.2009)

Londra Milli Görüş organizasyonun, Avrupa'daki benzer yapılanmalara oranla daha geç tesis edilmesi ve sahip olduğu dini-politik söylemin Türkçe konuşan topluluk içerisinde fazla rağbet görmemesi, kurumsallaşma açısından bir takım eksiklikler doğurmuştur. Bununla birlikte, Avrupa Milli Görüş organizasyonlarının maddi desteğini arkasına alan bu kuruluş, İngiltere'de dini, siyasi ve kültürel alanlarda kendi çapında faaliyetlerine devam etmektedir.

3.8. İngiltere Türk Diyanet Vakfı (2001)

Diyanet İşleri Başkanlığı 1970'lerden itibaren, yurtdışında yaşayan vatandaş ve soydaşlarımızın dini ve kültürel konularda bilgilendirilmesi, milli ve dini değerlerinin güçlendirilmesine yönelik olarak yurtdışında teşkilatlanmaya başlamıştır. 1984 yılından itibaren de, vatandaş ve soydaşlarımızın bulunduğu ülkelerde Büyükelçilikler nezdinde Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Başkonsolosluklar nezdinde de Din Hizmetleri Ataşelikleri ve Ataşe Yardımcılıkları olarak organize olmaya başlamıştır. Bu çerçevede, 1998 yılında Londra'da bulunan Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği nezdinde Din Hizmetleri Müşavirliği kurulmuştur. İngiltere'de Din Hizmetleri Ataşeliği, Ataşe Yardımcılığı ve Mahalli Sekreterlik gibi kadrolar bulunmamaktadır. 2001 yılında Müşavirlik hizmetlerinin alt yapısını oluşturmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığının İngiltere'deki sivil bir kanadı olarak 'İngiltere Türk Diyanet Vakfı' (Turkish Religious Foundation UK) kurulmuştur.⁴⁷ Söz konusu Vakıf, 2004 yılı başlarında Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Kuzey Londra'da (Wood Green) satın alınan şu anki hizmet binasına taşınmıştır.⁴⁸ Vakıf, bir Din Hizmetleri müşaviri (Vakıf başkanı), beş erkek ve bir bayan din görevlisi, bir vakıf çalışanıyla Türk göçmenlere yönelik hizmetlerini yürütmeye çalışmaktadır.

Vakıf, Londra'daki hizmet binasında, başta dini hizmetleri olmak üzere, eğitsel, sosyal ve kültürel alanlarda pek çok faaliyet yürütmektedir. Din hizmetleri bağlamında Vakıf bünyesinde ve dışında (cami, vb.) yürütülen faaliyetler şunlardır: Cami içi dini hizmetleri (namaz kıldırma, vaaz, irşat, mevlit ve hatim merasimleri, Kur'ân-ı Kerim ve dini bilgiler öğretimi, gibi) Diyanet İşleri Başkanlığınca Türkiye'den İngiltere'ye görevlendirilen din görevlileri tarafın-

47 Yaşar Çolak, "Din Hizmetleri Bağlamında İngiltere Dosyası", 2005, paragraf no: 1-2. www.diyamet.org.uk/yazilar/ingilteredosyasi.pdf (Erişim tarihi: 24.10.2008).

48 İletişim adresi: 149 Granville Road, Wood Green, London N22 5LS, Tel: 44 20 8889 5721, www.diyamet.org.uk

dan yürütülmektedir. Hac ve Umre organizasyonu, dini konularda aydınlatma, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, Cenaze ve Kurban hizmetleri yapılmakta; dini günlerde ve kutsal gecelerde programlar düzenleme; Türkiye Diyanet Vakfı tarafından gönderilen dini içerikli basılı yayım dağıtımı gibi alanlarda hizmet sunulmaktadır. Öte yandan, Vakıf 6-16 yaş gurubundaki Türk çocuklarına yönelik olarak 2005 yılında açtığı, dil, milli kültür ve din bilgisi ağırlıklı müfredatı takip eden hafta sonu destek okulunu yürütmektedir. Vakıf merkezinde de, hem çocuklara hem de yetişkinlere yönelik Kur'anı Kerim öğretiminin ve dini bilgilerin verildiği dersler yapılmaktadır. Ayrıca, Vakıf bünyesinde Kadın Kolları Birimi oluşturulmak suretiyle, bayanlara yönelik İngilizce kursu, kurdele nakışı kursu, seramik ve takı kursu, ev idaresi ve yemek pişirme kursu, ebru kursu gibi çeşitli bilgi ve beceri kursları düzenlenmektedir.⁴⁹

Öte yandan Vakıf, 'İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu'nun⁵⁰ bir üyesidir. Federasyonun öncülüğünde gerçekleştirilen çeşitli toplantı ve organizasyonlarda rol aldığı gibi, Londra'da yaşayan diğer Müslüman topluluklar ile diğer din mensuplarıyla hoşgörü çerçevesinde iyi ilişkiler geliştirmek için çalışmalar yürütmektedir. Bu doğrultuda, dinler ve kültürlerarası diyalog faaliyetleri adı altında gerçekleştirilen toplantılara iştirak etmekte ya da bizzat Vakıf tarafından benzeri organizasyonlar düzenlenmektedir.⁵¹

Londra Türk Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği anılan Vakıfla içerisinde Londra merkezde ve Londra dışında, Türklerin kurduğu çeşitli dernek ve vakıflarca yaptırılan cami ya da mescitlere din görevlisi kadrosu tahsis etmek suretiyle hizmet sunmaya çalışmaktadır. Örneğin, Londra merkezde, 'İngiltere Türk İslâm Cemiyeti' bünyesinde faaliyet gösteren Aziziye Caminde, Vakfın resmi bir din görevlisi hizmet sunmaktadır. Aynı şekilde Luton Türk İslâm Merkezi Cami ile Bristol Türk İslâm Merkezi Caminde de görevlileri bulunmaktadır. Her iki camide de o bölgelerde yaşayan vatandaş ve soydaşlarımızın dini ve kültürel konularda bilgilendirilmesi ve milli ve dini değerlerinin güç-

49 Çolak, agm, paragraf no: 6-19; Ayrıca bk. Yakup Coştu, "İngiltere Türk Toplumunun Dini ve Kültürel Sorunları ve Çözüm Arayışları 'İngiltere Türk Diyanet Vakfı Örneği", *I. Uluslararası Avrupalı Türkler Kongresi "Eğitim ve Kültür" (22-23 Şubat 2008, Antwerp, Belçika)*, ed. İ. Aydoğan, F. Yaylacı, cilt: II, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2008, ss. 238-241.

50 İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu, farklı alanlarda faaliyet yürüten 18 vakıf ve derneğin arasında, ortak amaçlar doğrultusunda, eşgüdüm, işbirliği ve dayanışma mekanizmalarının geliştirilmesini sağlamak için tesis edilen üst çatı veya şemsiye bir kuruluştur. Bk. www.turkishfederationuk.com (Erişim tarihi: 14.11.2009)

51 Çolak, agm, paragraf no: 17, 20

lendirilmesine yönelik faaliyet yürütmektedir. Kısa süre önce ise (2009 yılı içerisinde), Vakıf tarafından, 'Londra İslâm Türk Cemiyeti' bünyesinde faaliyet yürüten Muradiye Mescidine ve Londra dışında da New Castle'da 'Türk Toplum Derneği'ne bağlı Kotku Cami'ne resmi din görevlisi kadro tahsisi için, Londra Türk Büyük Elçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği aracılığıyla Diyanet İşleri Başkanlığına müracaat edilmiştir. Birmingham'da son dönemlerde açılan bir mescide de kadro tahsisi yapılmıştır. Bununla, Vakfın hizmet sunabileceği fiziksel mekanların sayısında bir artış sağlanması hedeflenmektedir.

Temel kuruluş amacı "Kamuya yararlılık ve hayır amacıyla Birleşik Krallık bünyesinde yaşayan tüm Türklere, dini, kültürel, sosyal ve eğitim hizmetleri vermek, dini, milli, ahlaki ve kültürel kimliklerini koruyarak İngiltere toplumu ile uyumlu yaşamalarını temin etmektir"⁵² şeklinde ortaya konulan Vakıf, önemli bir misyona sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı'nun topluma deklere ettiği çatışmadan uzak, karşılıklı hoşgörü ve uzlaşmaya dayalı din hizmet politikasının bir yansıması olarak Vakıf, özelde Londra, genelde de İngiltere'de yaşayan Türk Toplumunu arasında ayırım yapmadan kucaklayıcı bir vizyonla hizmet sunmaya çalışmaktadır. Bu nedenle, Vakfın faaliyetlerini genişletebileceği ve yaygınlaştırabileceği mekanların ve buralarda hizmet sunacak görevlilerin sayısının artırılması bir gereklilik arz etmektedir.

3.9. Anadolu Müslüman Toplumu (2004)

Londra'da faaliyet yürüten, 'Anadolu Müslüman Toplumu'⁵³ (Anatolian Muslim Society) derneği de, Türkiye'deki Gülen cemaati⁵⁴ olarak bilinen dini grupla bağlantılı bir organizasyondur. Gülen cemaatinin İngiltere'deki, kurumsal anlamda, faaliyetlerinin başlangıcı 1990'lı yılların ortalarına denk gelmektedir. Gülen grubunun, 2004 yılına kadar kurumsal anlamda yoğunlaştığı hizmet alanı daha çok sosyal ve kültürel konuları içermektedir. Bu grubun yoğunlaştığı hizmet alanlarından biri, göçmen topluluğunun eğitim ve kültür sorunları, diğeri ise göçmen topluluk ile yaşanan ülkedeki diğer inanç unsurları arasında diyalog ve hoşgörü platformunun tesisine yönelik faaliyetler oluşturmaktaydı.

52 Bk. www.diyamet.org.uk/hakkimizda.html (Erişim tarihi: 04.11.2009)

53 İletişim adresi: 337 Fore Street Edmonton, London, N9 0NU, Tel: 020 8884 2737, www.anatolianmuslims.org.uk

54 Gülen cemaati, Bediüzzaman Said Nursi taraftarları olarak bilinen Nur Cemaati içerisinde Fatullah Gülen'in takipçilerine verilen bir isimdir. Ayrıntılı bilgi için bk. Çakır, *age*, ss. 83-125.

Eğitim ve kültür alanında göçmen topluluğun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde çocukların ve gençlerin eğitimini önceleyen okullar açılmıştır. Gülen cemaati mensuplarınca kiralanın veya satın alınan mekanlarda hafta içi ve hafta sonu destek okulları açılmış ve buralarda göçmen topluluğun çocuklarına yönelik Türkçe dersleri başta olmak üzere farklı içerikte dersler verilmeye başlanmıştır. Bunun yanında, Londra'da İngiliz eğitim sistemine göre eğitim veren resmi ilk Türk bağımsız okul (Wisdom School) bu grup mensuplarınca kurulmuştur.⁵⁵

Gülen cemaatinin ikinci faaliyet alanı olarak ifade edilen ve daha çok yaşanan bölgelerdeki diğer inanç mensuplarıyla iyi ilişkiler kurmak, hoşgörü ve diyalog ortamını sağlamak amacıyla tesis edilen 'Diyalog Topluluğu'⁵⁶ (Dialogue Society) platformudur. Bu platform öncülüğünde, diyalog toplantıları adı altında çeşitli aktiviteler düzenlenmekte, basılı yayın hazırlanması ve dağıtımı yapılmaktadır.

2004 yılına kadar din hizmetleri bağlamında ise, daha çok cemaat mensuplarının evlerinde düzenlenen sohbet ve vaaz programları, Kur'ân-ı Kerim öğretimi gibi yollarla faaliyetler yürütülmüştür. 2004 yılına gelindiğinde, din hizmetleri alanında kurumsallaşmaya yönelik somut bir adım atılmış ve 'Anadolu Müslüman Toplumu' derneği kurulmuştur. Derneğin kuruluşunun ilk yıllarında, dernek merkezi ve kiralanın küçük mekanlarda dini hizmetler (dini pratiklerin yerine getirilmesi, çocuklara yönelik din dersi ağırlıklı destek okulu gibi) yürütülmeye çalışılmıştır. 2008 yılı Ramazan ayı içerisinde ise, bu derneğin öncülüğünde kuzey Londra'da bir Hindu tapınağı satın almış ve burası restore edilerek camiye dönüştürmüştür. 'Mevlana Rumi Cami ve Diyalog Merkezi'⁵⁷ adı verilen bu yapı, hem temel dini pratiklerin yerine getirildiği bir ibadet mekanı hem de bir takım dinsel, eğitsel, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü bir merkez olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Gülen cemaatinin, Londra'nın dışındaki çeşitli şehirlerde de farklı isimler altında örgütlenen vakıf ve dernekler yoluyla dinsel, eğitsel ve kültürel hizmetleri yürüttükleri ve bu bölgelerde yaşayan göçmen topluluğun sorunlarına çözüm üretmeye çalıştıkları bilinmektedir.⁵⁸

55 Bk. www.wisdomschool.org.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)

56 Bk. www.dialoguesociety.org (Erişim tarihi: 15.11.2009)

57 Bk. www.rumicentre.org.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)

58 Glasgow'da 'Nurture Eğitim ve Kültür Topluluğu' (The Nurture Educational & Cultural Society); Leicester'da 'Anadolu Eğitim ve Kültür Derneği' (Anatolia Cultural and Educational

4. Sonuç

Egemen kültürün etkisi ve hızlı sosyal değişme, bunun sonucu olarak ortaya çıkan değerler çatışması, göçmenlerin kimlik dünyasının yıpranmasına neden olabilmektedir. Öyle ki, oluşan kültür ve kimlik şoku zamanla göçmenleri ruhi bunalım, kötü alışkanlıklar, uyumsuzluk ve çatışmaya sürükleyebilmektedir. Türk göçmenler karşı karşıya kaldıkları bu ve benzeri sorunlara çözüm bulmak ve yaşanan topluma uyum sağlayabilmek için çeşitli alanlarda faaliyet yürüten sivil organizasyonlar etrafında örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Bu örgütlenmeler, yabancı bir memlekette yaşayan göçmenlerin kendi anlam dünyalarını inşa etme girişimi olarak değerlendirilebilir.

Türk göçmenler tarafından tesis edilen bu sivil örgütlenmeler arasında milli ve dini kimliğin muhafazasında önemli bir misyonu üstlenen dini organizasyonlar da bulunmaktadır. Bu organizasyonlar etrafında gelişen dini ve kültürel hayata yakından bakmak ve bu hayatı geliştirici ve zenginleştirici tedbirler üzerinde durmak, hem göçmen topluluğun asimilasyonun etkilerinden korunması, hem de sağlıklı bir entegrasyonun yaşanmasına yönelik katkıların oluşturulması açısından önem arz etmektedir.

Türkiye'deki resmi anlamda din hizmetleri politikasını belirleyen ve yürüten Diyanet İşleri Başkanlığıyla organik bir yapılanma olarak karşımıza çıkan Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki 'Türk Diyanet Vakıfları' dini alanda önemli bir misyon icra etmektedirler. Ancak, İngiltere'deki Türk Diyanet Vakfının, diğer Avrupa ülkelerindeki Türk Diyanet Vakıflarına (Almanya, Belçika, Hollanda, gibi) nispetle oldukça geç tesis edilmesi ve hizmet sunabileceği fiziksel mekânların azlığı, Türkçe konuşan topluluğa yönelik din hizmeti noktasında önemli bir boşluğu ortaya çıkartmaktadır. Bu boşluğun büyük bir kısmının, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'taki mevcut dini grup, cemaat ve hareketlerle organik ya da inorganik bağlantısı olan ve çeşitli vakıf veya dernekler etrafında örgütlenen sivil organizasyonlar tarafından doldurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum bir taraftan, Türkçe konuşan topluluğa yönelik din hizmeti eksikliğinin giderilmesi noktasında önemli bir hizmeti ifade ederken, diğer taraftan ise, söz konusu örgütlenmelerin dini söylem içeriklerindeki ve ideolojik duruşlarındaki farklılaşmalar nedeniyle bir takım çatışma ve rekabet unsurlarının oluşmasını sağlayabilmektedir. Bu da hem göçmen topluluk arasında kendine özgü hetero-

Society); Newcastle'da 'Kuzey Eğitim Topluluğu' (Northern Education Society), gibi.

jen dindarlık deneyimlerinin oluşmasına hem de yaşanan toplumla olan entegrasyon sürecinin olumsuzlanmasına neden olabilecek hususların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir.

Bu doğrultuda, İngiltere'de din hizmeti bağlamında yürütülecek faaliyetlerin kaynaklara uygunluk, süreklilik, denetlenebilirlik ve kamu yararına uygunluk ilkeleri doğrultusunda, üst şemsiye bir kuruluşun öncülüğünde yapılması önerilebilir. Bu kuruluş, İngiltere'de Türkçe konuşan topluluğa yönelik din hizmeti sunan tüm vakıf, dernek ve kuruluşların üye olacağı çatı organizasyonu olarak örgütlenebilir. Örneğin, 1997 yılında İngiltere'de faaliyet yürüten yaklaşık 380 İslami kuruluşun bir araya gelmesiyle şemsiye birlik olarak kurulan 'Britanya İslâm Konseyi' (The Muslim Council of Britain), hem yürütülen faaliyetleri koordine eden, hem de Müslümanlarla ilgili problemlerde İngiliz resmi makamların muhatap aldığı bir kuruluştur.⁵⁹ Her ne kadar, İngiltere'de Türkçe konuşan topluluğun değişik kesimlerini temsil eden 18 tane kuruluşun bir araya gelmesiyle, topluluğun ortak amaçlarına yönelik olarak aralarındaki eşgüdüm, işbirliği ve dayanışma mekanizmalarının geliştirilmesine zemin sağlamak için Londra merkezinde 'İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu' adı altında bir şemsiye kuruluş bulunmaktadır.⁶⁰ Türklere ait iki dini organizasyon da bu kuruluşun üyesidir. Ancak, izlenimlerimize göre, bu kuruluşun ilgi alanı daha çok sosyal içerikli (eğitim, kültür, vb.) konularla ilgili faaliyetlerin koordine edilmesiyle sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle Britanya İslâm Konseyi'ne benzer bir yapılanma İngiltere'de yaşayan Türkçe konuşan topluluk içerisinde de oluşturulması, bir taraftan topluluğa yönelik din hizmetlerinin planlı bir şekilde sistematize edilebilirliği ve sürdürülebilirliği açısından, diğer taraftan da, topluluk içerisinde var olan farklı dindarlık eğilimleri arasında çatışma ve rekabetin yerini diyalog, hoşgörü ve eşgüdümün sağlanması açısından önemli bir misyon üstlenebilir. Öte yandan, bu çatı organizasyon, İngiliz hükümetinin Türk göçmen toplulukla ilgili (daha çok dini içerikli) sorunların çözümünde muhatap alacağı bir pozisyon da elde edebilir.

Ayrıca, İngiltere'de yaşayan Türkçe konuşan topluluğun dinsel, eğitsel, kültürel, siyasal ve ekonomik, vb. sorunlarına yönelik akademik ve kamusal ilginin artırılması ve anılan sorunlarla ilgili daha spesifik araştırmaların yapılmasının bir zorunluluk arz ettiği ifade edilmesi gereken bir diğer husustur.

59 Bk. www.mcb.org.uk (Erişim tarihi: 14.11.2009)

60 Bk. www.turkishfederationuk.com (Erişim tarihi: 14.11.2009)

Kaynakça

- Atay, Tayfun, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati Şeyh Nazım Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- , *Türkler, Kürtler, Kıbrıslılar İngiltere'de Türkçe Yaşamak*, Dipnot Yayınları, Ankara 2006.
- Çakır, Ruşen, *Ayet ve Slogan Türkiye'de İslami Oluşumlar*, Metis Yayınları, İstanbul 2002.
- Çolak, Yaşar, "Din Hizmetleri Bağlamında İngiltere Dosyası", 2005, www.diyamet.org.uk/yazilar/ingilteredosyasi.pdf (Erişim tarihi: 24.10.2008)
- Çoştu, Yakup, "İngiltere Türk Toplumunun Dini ve Kültürel Sorunları ve Çözüm Arayışları 'İngiltere Türk Diyanet Vakfı Örneği', *I. Uluslararası Avrupalı Türkler Kongresi "Eğitim ve Kültür" (22-23 Şubat 2008, Antwerp, Belçika)*, ed. İ. Aydoğan, F. Yaylacı, c. II, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2008, ss. 220-243
- Gökdemir, Gönül, *İngiltere'de Yaşayan Kıbrıslı Türkler Üzerine Sosyo-Kültürel Yapı Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2001.
- Issa, Tözün, *Talking Turkey The Language, Culture and Identity of Turkish Speaking Children in Britain*, Trentham Books, Staffordshire 2005.
- Küçükcan, Talip, "Turks in Britain: Religion and Identity", *Turks in Europe, Culture, Identity, Integration*, edit.: T. Küçükcan, V. Güngör., Turkevi Research Centre, Amsterdam 2009, ss. 79-102
- , *Politics of Ethnicity, Identity and Religion Turkish Muslims in Britain*, Ashgate, Aldershot 1999.
- Ladbury, Sarah, "The Turkish Cypriots: Ethnic Relations in London and Cyprus", *Between Two Cultures: Migrants and Minorities in Britain*, Ed. James L. Watson, Blackwell, Oxford 1977, ss. 301-331
- Mehmet Ali, Aydın, *Turkish Speaking Communities and Education-no delight*, Fatal Publication, London 2001.
- Perşembe, Erkan, *Almanya'da Türk Kimliği Din ve entegrasyon*, Araştırma Yay., Ankara 2005.
- Yılmaz, İhsan, "Londra'daki Türkiye ve Türk Diasporası" *Bir Başka Açıdan İngiltere*, der. Sedat Laçiner, ASAM Yayınları, Ankara 2001, ss. 137-162
- www.anatolianmuslims.org.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)
- www.aziziye.co.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)
- www.dialoguesociety.org (Erişim tarihi: 15.11.2009)
- www.diyamet.org.uk (Erişim tarihi: 04.11.2009)
- www.iakmc.org.uk (Erişim tarihi: 17.11.2009)
- www.mcb.org.uk (Erişim tarihi: 14.11.2009)
- www.milligorus.co.uk (Erişim tarihi: 19.11.2009)
- www.rumicentre.org.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)
- www.suleymaniyeh.org (Erişim tarihi: 19.11.2009)
- www.turkishfederationuk.com (Erişim tarihi: 14.11.2009)
- www.turkocagi.co.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)
- www.wisdomschool.org.uk (Erişim tarihi: 15.11.2009)